

СТЕФАН КОЛАРОВ. „ГЕОРГИ КАРАСЛАВОВ И НЕГОВИЯТ СВЯТ“

Изд. „Христо Данов“, Пловдив, 1984. 208 с.

По реда на излизането от печат това е осемнадесетата книга на литературния критик и историк Стефан Коларов. Между издадените досега изпъкват три: „Съвременни силуети“ (1972), „Младен Исаев“ (1977) и „По Априлската магистрала на времето“ (1983). Всичките издания са реализирани в един неголям интервал от време (1971—1983). При това с твърде широк тематичен обхват — книги из историята на българската литература, монографии, очерци и портрети, литературни анкети, художествено-документална проза. Стефан Коларов е един от сравнително младите литературни критици, чиито изяви са многопосочни.

Творчеството на Георги Караславов, както знаем, е привличало десетки критически пера: в миналото — Д. Б. Митов, Вл. Василев, Г. Бакалов, Г. Цанев, а след народната победа — Т. Павлов, П. Зарев, Л. Стоянов, П. Динев, Р. Ликова, Б. Делчев, Е. Каранфилов, Г. Гочев и мн. др. В отделни монографии трудове литературното наследство на Караславов е представено от Георги Константинов и Е. Константинова, Ал. Спиридонов, Вс. Андреев (Ленинград), също и в тематични сборници. През 1978 г. в издателство „Български писател“ излезе литературната анкета „Георги Караславов“, дело на Стефан Коларов. Тя се наложи като безспорно постижение на съвременното ни литературознание, въпреки някои фактологически неточности — плод както на времето, на паметта, така и на извънредно трудните условия, при които са ставали срещите и беседите с именития наш писател. Анкетата с Георги Караславов бе изпълнена по изследователския план на Института за литература при БАН, многократно бе обсъждана. Тя съдържа изчерпателни биографични сведения и автентични данни за живота на анкетирания писател, за потеклото на неговите произведения, за прототиповете на стотици негови герои, за особеностите на творческия процес. В този смисъл читателите и литературната критика посрещнаха книгата като постижение на родното караславознание.

Многобройните, винаги интересните спомени на нашия класик на социалистическо-реалистичната ни литература Георги Кара-

славов за лица и събития, лични признания и отношения към писатели и творби, независимо от някои публикации в периодичния печат и сборници, просто налагат те отново да бъдат документирани. Книгата „Георги Караславов и неговият свят“ иде да продължи постигнатото в литературната анкета с писателя, издадена през 1978 г. И не само да продължи, но и да допълни редица моменти от идейния и творческия свят на писателя. За целта през последните две години от живота на Г. Караславов по предварително изготвен план Ст. Коларов възобновява срещите си с писателя, извършва допълнителна и значителна по размери анкетаторска работа, в резултат на която имаме новата му книга. Става дума за едно ново обглеждане на първоизворите, главните етапи и големите постижения на писателя, реализирани в продължение на близо шестдесет години. При поставяне на въпросите обикновено се има предвид, че това творчество се ражда в противоположни и сложни тенденции, само очертава някои върхови постижения във водещите жанрове на националната ни художествена литература и в същото време държи сметка за постоянно променящите се динамични процеси на усвояване и използване на натрупания опит — национален и международен — в областта на реализма и социалната проблематика.

Книгата „Георги Караславов и неговият свят“ се открива с главите „Вдъхновен майстор на българската проза“ и „По творческите коловози на времето“. Тук са потърсени някои допълнителни акценти както на романите „Татул“, „Снаха“ и епопеята „Обикновени хора“, така и на повестите „Селкор“ и „Танго“. Коларов нарича техния създател „летописец на националния живот и на революционното движение след Първата световна война до победата на 9. IX. 1944 г. и на големите социалистически преобразования“ (с. 5). Дискусивно е обаче твърдението на критика за развитието на жанра на романа в националната ни литература след Вазов и конкретно за приноса на Караславов в това отношение (13—14). Необходими са някои уточнения, по-голямо прецизиране на мисълта.

Следващите десет глави са своеобразно допълнение към литературната анкета „Георги Караславов“. Макар анкетаторът да се „върща“ към познатото и да поставя същи-

те въпроси на писателя, смисълът сега е по-друг: да се внесе още повече яснота за първите литературни изяви на писателя, за изпитани идеини и литературни влияния, за първите му публикувани творби, за характера на неговите познания, симпатии и антипатии към съвременници — писатели и политици, за някои прототипове и мн. др. За всички тях се оказва, че писателят „още има какво да каже“. Читателят отново е въведен във взаимоотношенията на големия творец с лица и събития, чува неговия прецедент за исторически личности и живи съвременници, с които е бил близък, често „делил своя зальк“. Задачата си анкеторът уточнява така: „Както в първата ми книга „Георги Караславов“, така и сега в тази — „Георги Караславов и неговият свят“ — могат да се прочетат или да се усетят на места някои негативни оценки или мнения за хора, съдържащи известна неприязнь. В това няма нищо неестествено. Тези мнения и оценки не съдържат изчерпваща характеристика за личности и събития, а носят субективен характер, те са включени с оглед за обрисувание на големия български писател, за проследяване на неговия богат и сложен вътрешен мир, на писателския му опит (с. 208).“

Това указание на анкетора никак не е за пренебрегване. То обяснява много от „повтарящите“ се въпроси и отговори, отразени в новата книга „Георги Караславов и неговият свят“.

Както казах, по същество това са беседи с писателя, когато той е твърде болен, трудно подвижен, но все тъй с отворени очи към света, духовно болен, с жива памет. Записани са ценни признания за негови любими писатели — Лев Толстой и Чехов, Горки и Джек Лондон; спомена за Гео Милев и Христо Смирненски, Никола Вапцаров и Матей Вълчев, преценил за Ботев, Вазов, Йовков, за някои наши съвременници — Д. Димов, Д. Талев; публикувана е творческа анкета с писателя, при която са повторени въпросите на проф. Ив. Д. Шишманов към Вазов (с. 83—84) и мн. др. Истинско мозаечно пано от прецеденти и признания представят главите „Любими писатели, литературни приятели“ (с. 48—74).

Разбира се, не искам читателят да остава с впечатлението, че тук писателят за пръв път се изказва за автори и книги, които често имат половинвековна давност. Не, много от мислите, впечатленията и заключенията са печатани другаде. Целта е била друга: повторно разискване, отговорите допълват известното, нюансират някои страни в общата характеристика, предпазват от прибрзано-повърхностна трактовка. На места, струва ми се, дразят изрази като: „Имаше един литератор от Лом — Цветан Минков“ (с. 31), „беше невероятно глупава“ (т. е. речта на Добри Немиров при погребението на Йордан Йовков, с. 60), също по адрес на Хр. Ра-

девски (с. 28, 49). Почти еднозначни са отговорите на анкетирания писател, когато бива запитан кои са неговите учители: „Като хуморист съм се учил от Хр. Ботев...“ (с. 26), „учил съм се главно от някои негови (на Г. П. Стаматов — Х. Д.) повести — например „Лида Друганова“ (с. 62), „аз съм се учил от него“ (Антон Страшимиров)...“ (с. 60).

По начало такива признания Г. Караславов с охота правеше и в това няма нищо лошо. Предразположеният писател може така да вижда и осмисля мястото и ролята на един или друг свой учител в занаята. И все пак в случая е нужна известна селекция.

Лично аз особено ценя главата „Последна среща“. Налице са признания, впечатления, хронологически ситуиращи последните дни на писателя, жалба по неосъществени творчески планове, усещане за неизбежното...

Книгата „Георги Караславов и неговият свят“, издадена по случай 80-годишнината от рождението на писателя, е ценна преди всичко с анкетите, водени с него през последните две години от живота му. Чрез своите разговори с Георги Караславов авторът отново ни въвежда в неговия художествен свят, давайки допълнително материал, за да се „усети отблизо личността, нейният маниер да разговаря, а понякога се открехчат и неочаквано трайни черти на характера, на манталитета“.

Христо Дудевски

PRÁČE Z DÉJIN SLAVISTIKY, IX. USPOŘÁDAL
Jan Petr, Univerzita Karlova, Praha, 1983, s. 164.

На настоящия етап на междудулителното общуване на България и Чехословакия най-авторитетните научноизследователски интереси са свързани с проблемите на българската бохемистика и чехословацката българистика. Участвайки в сравнителното литературознание като две съотносими славистични дисциплини, те оформят съвременния облик на една дългогодишна традиция. Въпреки че бохемистиката в Софийския университет започва да се развива от по-късна дата в сравнение с българистиката в Чехия, която навърши вече 130 години, тя заема почетно място сред останалите международни славистични центрове.

Издаването по инициатива на Катедрата по славистика в Карловия университет поредица „Трудове по история на славистиката“ посвещава още един брой на 1300-годишнината от създаването на българската държава (в предшната VIII книжка се разглежда цялостното развитие на българистиката в Карловия университет). В IX брой на посоченото издание българските и чешки автори участвуват равностойно. Някои от включените материали имат културнопознавателно значение, други — литературно-историческо. Из-